

„Gospod doktor, ali nam bote dali fig?“ Obče je znana Preširnova poštenost, odkritosrčnost in nenavadna milosrčnost. Sam je živel v prav skromnih razmerah; navzlic temu nij šel berač od njegove hiše, da ne bi mu dal par krajcarjev! Pravijo, da je imel nekaj le dve srajci; a vender daruje eno beraču, ki ga je milo prosil „jedne srajce“. Ali ni to lep dokaz milega srca Preširnovega?

In vender ta velezaslužni, blagi mož ni bil srečen! Prezirali so ga, mnoga krivica se mu je dogajala, žalost in britkost ste napolnjevali občutljivo njegovo srce! Posebno zapuščenega se je čutil na svetu, ko sta mu umrla najboljša prijatelja (Čop in Smolè), katera edina sta ga popolnoma umela ter ž njim delila žalost in veselje! Od tedaj ni ga videl nihče več veselega! Tudi lep vzgled, kakó iskreno in zvesto je Preširen ljubil svoje prijatelje!

Preširen je pokopan na pokopališči v Kranji. Njegovi čestitelji so mu postavili užé 1852. l. lep spominek na grob. A l. 1872. so nekateri vrli Slovenci vzdali v rojstno hišo njegovo spominsko pločo, na kateri je čitati, da „v tej hiši se je rodil dr. Fr. Preširen, 3. dec. l. 1800.“

A tudi mi, ljubi otroci, slavimo Preširnov spomin! Posnemajmo izbornega pesnika v domoljubnosti, blagosrčnosti ter v trudoljubivosti. (Dalje prih.)

Pripovedke iz zgodovine avstrijskih vladarjev.

I.

Kakó je cesar Rudolf Habsburški cenil zgodovinopisce.*)

Neki zgodovinar poklonil je v Bazeljskem taborišči grofu Rudolfu Habsburškemu zgodovinske črtice o vojnah Rimljanov z Nemci. Tù so se ocenjevale bojne zmožnosti nekega kneza. Cesar Rudolf je darilo prijazno vzprejel in pisatelju podaril zlato verižico, katero je navadno sam nosil in povrh še en zlat. Friderik Norinberški (Burggraf), sin Rudolfove sestre, to videč, očita svojemu strijcu preveliko radodarnost meneč, da ta velik dar ni bil na pravem mestu, posebno, ker bo potreboval (Rudolf namreč) še za svoje ljudi dosto denarja. Na to mu Rudolf odvrne: „Učene možé moramo hvaliti in podpirati, kateri to, kar mi čudnega storimo, potomcem našim po vrednosti opisati in oceniti umejo. To nas vzpodbuja do činov, kateri nam delajo čast pred svetom. Učenjake in zgodovinarje prezirati ali še celó zaničevati more le oni, kateri ničesa storil ni, ali pa storil dejanja, katera mu donašajo sramoto pred svetom. Ko bi imel jaz le več časa njih spise prebirati, bi jih podpiral še z marsikaterim darom, ki ga moram drugače dati dostokrat malo izurjenim vojakom“.

II.

Cesar Rudolf in priprosti mož.

Grof Rudolf Habsburški je imel precej velik nos. Nekoč nanese slučaj, da se cesar Rudolf sreča s priprostim možem na ozkem potu. Drug drugemu se hočeta zogniti, a slučajno vselej oba na isto stran takó, da sta zaprla pot drug drugemu. Izmej Rudolf-ovih spremljevalcev eden zavpije zdaj nad možem, da naj vender na stran stopi in se cesarju zogne. „Pa kakó naj stopim v stran in se zognem“, — pravi priprosti mož deloma v nevolji, deloma v šali, — „če mi je pa njegov nos povsod na poti?“ Rudolf se temu odgovoru prav srčno nasmeji, se ustopi na stran, kmetu hrbet obrne in pravi: „Ná, tak pa za mojim hrbtom pojdi, kjer ti moj nos ne bo na poti“.

*) Fugger's Spiegel der Ehren etc. V. Jarc.

III.

Prepiri in boji Rudolfa Habsburškega z Ulrikom Regensberškim.

1. Peter grof Savojski se je z Rudolfom Habsburškim zapletel v nek prepir. Rudolfov sosed, plemenitnik Ulrik Regensberški, pa potegne z Rudolfovim nasprotnikom, grofom Savojskim. Ta prepir se kmalu konča in sicer Rudolfu na dobiček. Ulrik pa se tega Rudolfu povoljnega izida jako prestraši in je prepričan, da zdaj Rudolfovo maščevanje nad njim ne bo izostalo. Poišče si več plemenitašev zaveznikov, in si jih pridobi na svojo stran zoper grofa Habsburškega. V zvezi s temi napade najprej mesto Cirihi, ki je bilo pod Rudolfovim varstvom; razruši in požge vsa predmestja, potem namerava še Rudolfa samega napasti. Rudolf pa je kmalu zvedel o Ulrikovem početju in njegovih namerah, zato hitro nabere zdatno število pešcev, katere je imel v Bačru in Kyburgu in 500 konjikov. S to vojsko hiti Cirihovcem na pomoč. Ulriku o pomikanju nasprotnikove vojske ni ostalo tajno; podá se na prežo v neki soteski, kjer bi morala Rudolfova vojska skozi iti; tû ga je hotel počakati, zasačiti in uničiti nasprotnika in njegovo četo, kar bi se bilo tudi zgodilo, če bi mu ne bil nek poseben slučaj vse pokvaril. Ko je bila namreč Ulrikova vojska priredjena, pregleda Ulrik še vse vojake in potem zadovoljno reče: „No, ménim, da nas je vsaj zadosti, da Habsburžanu njegov veliki nos razbijemo!“ Te besede pa je slišal dvorski šaljivec (Hofnarr) Ulrikov in je bil sila radoveden, kakšen mora vender biti tisti nos, da je treba toliko vojakov, da ga potolčejo. Da bi ustregel svoji radovednosti, se takoj napoti v Kyburg, kjer je Rudolf ravno bil s svojo vojsko. Poišče Habsburžana z „velikim nosom“, ustopi se pred njega in z očitvidno natančnostjo opazuje njegov nos, potem pa se začne na ves glas smejati in z velikim začudenjem pravi: „No, ali je to vse? — in da bi en takšen nos razbili, potrebuje moj gospod toliko ljudi? Kaj ta nos ni takšen, kakor so drugi nosovi? Pri moji koži, jaz ga sam razbijem, da se bo kar zgubil!“ Rudolf se je od začetka smejal svojemu nenavadnemu opazovalcu, pozneje pa le povpraša po pomenu tega čudnega obnašanja, in zvé silni načrt, katerega je Ulrik hotel speljati na njegov nos. Da bi se Rudolf rešil preteče mu nevarnosti, zbere zdatno vojsko, gre ž njo Ulriku Regensburškemu nasproti, ga na preži nepričakovano zasači, ga pošteno naklesti ter takó reši sebe in svoj nos, kateri je bil tolikim na poti.

V. Jarec.

Mleko.

(Kemija v kuhinji.)

Nekatera jedila, ki jih narava človeku ponuja, imajo v sebi vsega, česar on potrebuje za življenje; radi tega jih v navadnem življenji imenujemo glavna (poglavitna) jedila. Da je temu takó, vidimo, ako pomislimo, da je prva jed za vse ljudi — brez izjeme, „materino mleko“, ki razvoj in tek dojenca v prvi perijodi njegovega življenja pospešuje na tak način, da ne potrebuje nobenega živeža. Le opazujmo malega dojenca, kakó živahno je njegovo kretanje; od dné do dné dobivajo njegovi udje več moči (kreposti). Spoznali bomo tedaj sami, da narava sama na svojem lastnem potu veliko več stori — kakor bi zamogli vsi vzgojevalni umetniki skupaj narediti. V prvi dóbi se pri dojenca razvija teló, ki pripravlja pot za poznejši duševni razvitek. Poglavitna stvar za telesni razvoj je nedvojbeno živež, ki ga rastoči človek uživa, in ki ima največ redilnih tvarin v sebi. Najboljša in najtečnejša jed mora biti tedaj v teh okoliščinah „materino mleko“.